

Гуменюк Ірина Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАГНОСТИЧНОГО ЕТАПУ

Метою діагностичного етапу експериментального дослідження ефективності методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням (УМзаПС) було встановлення вихідного рівня загальної здатності майбутніх педагогів до професійної діяльності шляхом вимірювання стану сформованості компетентностей, визначених у компетентнісній парадигмі курсу «УМзаПС». Мета зумовила необхідність вирішення таких завдань: 1) розроблення критеріїв і показників формування з охопленням усіх вимірюваних компетентностей; 2) створення комплексу вправ і завдань для діагностики сформованості дискурсивної, документознавчої, загальнонаукової, інформаційно-технологічної, підприємницької, редакторської та термінологічної компетентностей; 3) вимірювання актуального стану сформованості визначених компетентностей і ранжування результатів за рівнями; 4) встановлення вихідного рівня здатності майбутніх фахівців педагогічної галузі розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності за розробленими критеріями; 5) визначення чинників, які перешкоджають ефективному формуванню компетентностей студентів у процесі навчання «УМзаПС».

На основі аналізу сучасних наукових праць у галузі педагогічного діагностування [1; 3; 4] розроблено критерії, показники, сформовано рівні досліджуваної здатності, здійснено вибір стратегії організації дослідницької діяльності, форм і способів діагностування, що відповідають меті діагностичного етапу експериментального дослідження.

Для проведення констатувального зрізу обґрунтуємо вибір критеріїв оцінки сформованості визначених компетентностей: когнітивно-мотиваційного, операційно-діяльнісного, професійно-творчого. Когнітивно-мотиваційний критерій виокремлено з метою ілюстрації сформованості знаннєвої та професійно-мотиваційної складової підготовки студентів, що охоплює систему змістових міждисциплінарних зв'язків у теоретичному блоці дисципліни «УМзаПС», а також комплексне бачення можливостей і необхідних варіантів застосування отриманих знань у практичній діяльності педагога, вмотивованої роботи щодо вдосконалення умінь, навичок, усунення недоліків. Операційно-діяльнісний критерій уведено для визначення рівня сформованості умінь і навичок студентів оперувати отриманими знаннями у практичній площині, створювати вторинні тексти, використовуючи зразки й допоміжні засоби (словники, схеми, правопис та ін.), діяти за алгоритмом. Професійно-творчий критерій ілюструє здатність майбутніх фахівців педагогічної галузі до продуктивного творчого застосування набутих умінь і навичок у змінених умовах, самостійної діяльності на аналітико-синтетичному рівні.

У нашому дослідженні розроблені критерії виступають основними параметрами для визначення рівня сформованості прогнозованої здатності студентів ЗВО до практичної професійно-педагогічної діяльності, який повинен мати кількісний вияв. На основі критеріїв та їх показників встановлено три рівні сформованості досліджуваної здатності: достатній, середній, початковий. Обґрунтовуючи вибір саме таких номінацій, зазначимо, що високий рівень здатності студентів розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності передбачає сформованість визначених компетентностей у результаті комплексного опанування усіх освітніх компонентів освітньої програми та підтримується значним досвідом такої діяльності. У межах дисципліни «УМзаПС» найвищим визначено такий рівень сформованості компетентностей, який забезпечується її змістом і є достатнім для подальшого вдосконалення у контексті інших навчальних курсів. Використання номінації «низький рівень» вважаємо недоречним з етичних

міркувань і таким, що семантично звужує стан сформованості компетентностей за визначеними критеріями й показниками, гіпотетично позбавляючи суб'єктів дослідження перспектив розвитку.

Сформовані рівневі показники за кожним із критеріїв застосовувалися у процесі реалізації усіх етапів експериментального навчання, що дало можливість забезпечити об'єктивність встановлення рівнів знань студентів, операційно-діяльнісних умінь і навичок, а також здатності до творчого їх використання під час змодельованої професійно-педагогічної діяльності.

Констатувальний зріз проведено в умовах реального освітнього процесу на початку вивчення студентами дисципліни «УМзаПС» у 2020/2021 навчальному році. Достовірність результатів дослідження на цьому етапі забезпечена встановленням мінімально необхідного обсягу вибіркової сукупності учасників експерименту ($n = 480$), кількості студентів у контрольній групі ($n = 242$) і експериментальній групі ($n = 238$), дотриманням визначених педагогічних умов у кожній групі, репрезентативністю вибірки, що формується з урахуванням галузі знань і спеціальності за кількісним співвідношенням, та її рандомністю. Таким чином, вибіркова сукупність перевищує статистично доведений мінімально необхідний обсяг для забезпечення точності й репрезентативності результатів дослідження [2].

Відповідно до кожного критерію розроблено комплекс завдань для визначення рівнів сформованості необхідних компетентностей студентів на початку вивчення курсу «УМзаПС»: тестові завдання для рівневої характеристики за когнітивно-мотиваційним критерієм, система вправ для оцінки рівнів сформованості компетентностей за операційно-діяльнісним критерієм, комплекс завдань з вивчення курсу «УМзаПС» для діагностики за професійно-творчим критерієм. З метою з'ясування мотиваційно-ціннісної позиції студентів щодо ролі усного й писемного професійного мовлення у фаховому становленні майбутнього педагога підібрано методики діагностики особистості на мотивацію до професійно-комунікативного вдосконалення.

Таким чином, у процесі організації діагностичного етапу експериментальної перевірки ефективності методичної системи навчання УМзаПС студентів педагогічних ЗВО охоплено теоретичні (визначення мети, завдань, обґрунтування критеріїв і показників, установлення рівнів сформованості вимірюваної здатності) і прикладні (визначення обсягу вибіркової сукупності, її розподілу між експериментальною і контрольною групами, розроблення комплексу завдань і підбір методик для діагностики) компоненти, що забезпечують репрезентативність і валідність результатів подальших кількісних вимірювань вихідного рівня досліджуваних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко Я. В., Горбачук В. О. Математичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі : збірник наукових праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 10. С. 168–175.

2. Гуменюк І. М. Організація експериментальної перевірки ефективності методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. № 1 (50). С. 47–52.

3. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів. К. : «Україна», 1998. 343 с.

4. Слюсар Т. А. Сутність, зміст і функції педагогічної діагностики професійної компетентності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2014. Випуск 33. С. 182–184.